

● رسانه‌های نوین

از حدود سال ۱۹۸۰ به بعد، علاقه به رسانه‌های نوین بسیار زیاد شده است. تلویزیون کابلی و تلویزیون ماهواره‌ای که زمانی فقط مورد علاقه پژوهندگان ویژه و دانشمندان آینده شناس بود، به تدریج جای بیشتری را در برنامه آینده پخش تلویزیونی اشغال کرد.

مثالی در مورد «گیشه تلویزیونهای خانگی» آمریکا- که یک کانال پخش فیلم است- این نکته را روشن می‌کند. این کانال نخستین شرکتی بود که برای رساندن علائم تلویزیونی به سیستمهای کابلی از ماهواره استفاده کرد و دیری نگذشت که سایر شرکتها نیز از آن پیروی کردند. در حالی که در سال ۱۹۷۷ حدود پانصد سیستم کابلی مجهز به آنتنهای بشقابی وجود داشت، در سال ۱۹۸۲ نزدیک به پنج هزار سیستم کابلی از این نوع به وجود آمد. علاوه بر این تعداد خانواده‌هایی که از سیستمهای کابلی استفاده می‌کردند، بین سالهای ۱۹۷۸ و ۱۹۸۲ دوبرابر شد و به ۲۸ میلیون نفر رسید. این رقم تا سال ۱۹۸۷ به ۴۴ میلیون نفر رسید. در سال ۱۹۸۵ حدود ۵۵ سرویس ویدیویی ملی وجود داشت که گردانندگان سیستمهای کابلی می‌توانستند از آنها استفاده کنند.

این تحولات چهره پخش تلویزیونی آمریکا را دگرگون کرده و بر سه شبکه عمده یعنی «ای. بی. سی»، «ان. بی. سی» و «ان. بی. سی» تأثیر عظیم داشته است. آنها که در دهه ۱۹۷۰ قدرت مطلق به شمار می‌رفتند، تعداد بینندگان خود را به نحو آشکاری از دست دادند. این شبکه‌های تلویزیونی به رغم حفظ سلطه خود، تأثیر رسانه‌های جدید را روی خود حس کرده‌اند.

گسترش و محبوبیت رسانه‌های نوین به ویژه تلویزیون کابلی در ایالات متحده، به طور کلی اثری فیزیکی و روانی بر اروپا گذاشته است. این امر علاوه بر آگاه کردن اروپاییها و دولت‌هایشان از زمینه‌های تازه‌ای برای توسعه صنعتی، تکنولوژیک و رشد اقتصادی، زنگ تحولی قریبالوقوع را برای آنان به صدا درآورده است. تنها گذشت زمان باعث خواهد شد که سرویسهای ماهواره‌ای تا آن سوی اروپا در دسترس همگان قرار گیرد. اروپا دیگر نخواهد توانست سرویسهای ماهواره‌ای (یا حامیان آنها) را دور از صحنه نگاه دارد. کانال اسکای متعلق به مرداک (که در سال ۱۹۸۲ تأسیس شد) و شبکه اخبار کابلی «تدترن» و حتی شبکه جهانی «سرویس خبرسانی آمریکا» از مرزهای ملی خیلی راحت فراتر می‌روند. مکانیسمهای مقررات داخلی در درازمدت دیگر نخواهند توانست براین کانالهای جدید نظارت داشته باشند.

نفوذ بالقوه این رسانه‌های نوین تعدادی پرسش مطرح کرده است. برخی از این سئوالات، در درجه اول به پخش تلویزیونی به شیوه سنتی و مسایل فرهنگی ارتباط دارد. این پرسشها عبارتند از:

- آیا تجربه آمریکا، در بریتانیا و در سراسر اروپا با گسترش بیشتری تکرار خواهد شد؟

- پیامد این امر برای سیستمهای پخش بریتانیا و سایر کشورهای اروپایی چه خواهد بود؟

- آیا سنت اروپایی مربوط به تعداد محدودی از نهادهای پخش تلویزیونی که در کنترل دولت هستند و هزینه آنها را نیز عمدتاً دولت تأمین می‌کند، در چنین محیط رقابت‌آمیزی دوام خواهد یافت یا نه؟
- آیا سیستم پخش اروپا در خطر تهاجم برنامه‌های بیگانه و ناخواسته قرار خواهد گرفت؟

پاسخ به این سئوالها به نحو ناگزیری پیچیده بوده است. بسیاری از این پاسخها مربوط می‌شود به گسترش رسانه‌های نوین، هزینه‌ها، ادراک فرهنگی از تلویزیون و حتی موجود بودن سکوهای پرتاب ماهواره‌ها. افراد خوشبین فرا رسیدن دوران حق انتخاب واقعی را در برنامه‌های سرگرم کننده تلویزیونی پیش‌بینی می‌کردند و افراد بدبین محدود بودن سریالهای تلویزیونی را مطرح می‌ساختند. از بین این پیش‌بینیهای توأم با افراط و تفریط، امکان داشت یک رشته از پیشگوییها درست از آب درآید. در مورد اروپا مسلم بود مدتی طول خواهد کشید تا رسانه‌های نوین پخش تلویزیون کابلی و ماهواره‌ای، خود را در بریتانیا و فرانسه و آلمان غربی تثبیت نمایند. در این خصوص تجربه آمریکا منحصر به فرد بود و از آینده تحولات اروپا خبر نمی‌داد.

آینده پخش تلویزیونی در انگلستان

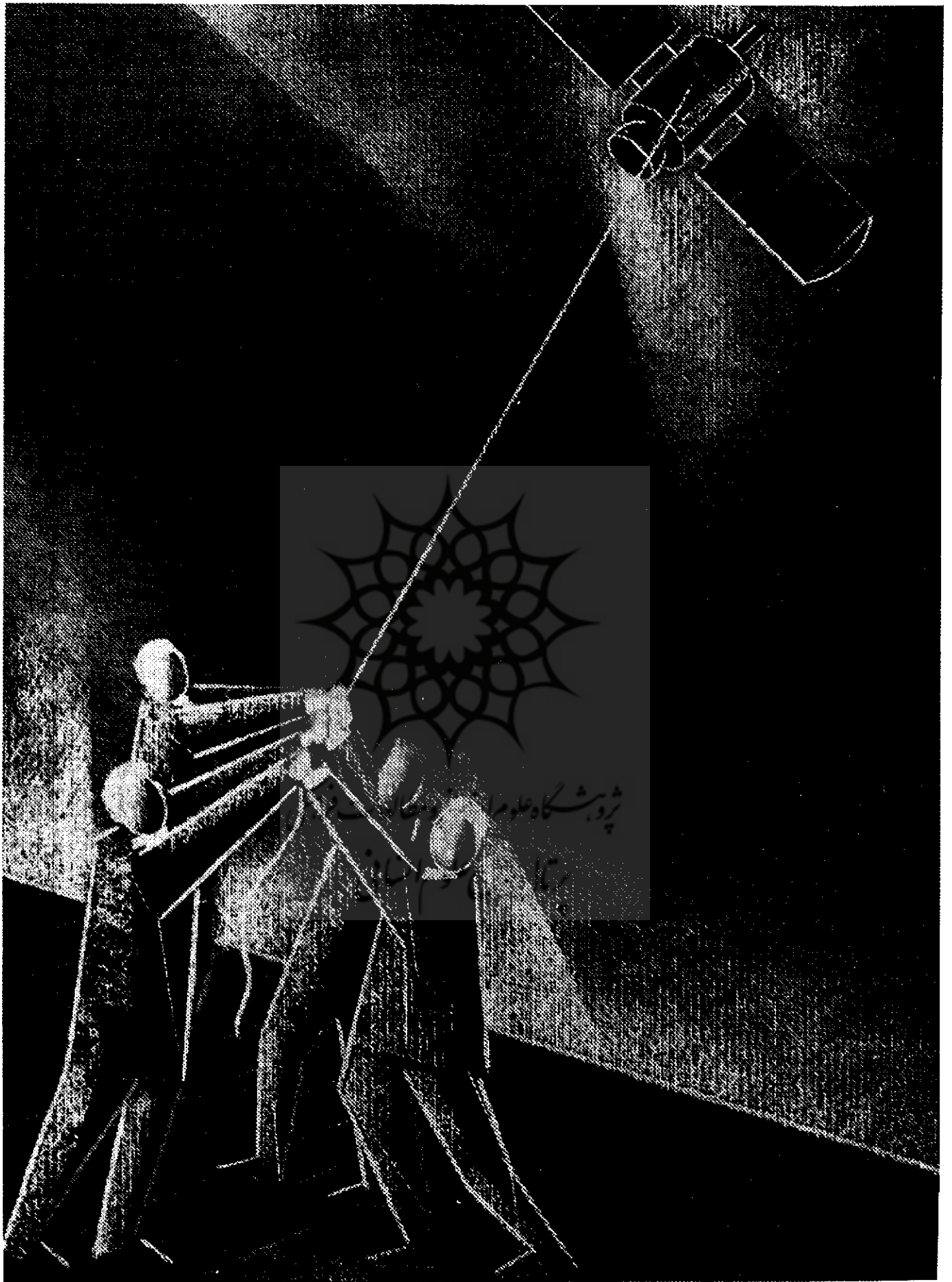
ترجمه: مهرزاد ملکان

مقدمه

از نظر بسیاری از کشورها، دهه ۱۹۸۰ نقطه عطفی در توسعه سیستمهای پخش تلویزیونی به شمار می‌رود. سلطه دیرین نهادهای پخش تلویزیونی، به وسیله دو تحول مرتبط با یکدیگر ضعیف شده است، از یک سو توسعه ابزارهای جدید رساندن و توزیع علائم، و از سوی دیگر تردید داشتن در خصوص نهادهای موجود پخش و به انحصار در آوردن امواج هوایی. با وجود آنکه این مقاله به رسانه‌های نوین پخش کابلی و ماهواره‌ای اختصاص خواهد داشت، اما شناخت تحولات بالقوه در سیستمهای پخش که ممکن است در داخل چارچوب نظام سیاسی به خطر افتد، حایز اهمیت است.

فرانسه اخیراً سیستم پخش خود را به نحو بارزی گسترش داده است اما هیچ یک از این تغییرات، به رشد رسانه‌های نوین ارتباط مستقیم نداشته است. تغییرات در اداره امور کشور و امور سیاسی در سال ۱۹۸۷، باعث واگذاری کانال یک تلویزیون فرانسه به بخش خصوصی و ایجاد تعداد دیگری کانال پخش شد. در سال ۱۹۸۰ بیننده فرانسوی تنها به سه سرویس تلویزیونی دسترسی داشت اما تا پایان دهه ۱۹۸۰، دست کم شش سرویس تلویزیونی در اختیار وی قرار گرفت تا بتواند از میان آنها انتخاب کند.

زوال سیستم تمرکز یافته و بسیار کنترل شده، و حرکت به سمت یک سیستم تجاری و در کنترل بازار، هنوز در بریتانیا رخ نداده است. بیشتر بحث و جدلی که در حال حاضر درباره آینده پخش در بریتانیا وجود دارد، به رسانه‌های نوین اختصاص یافته است. اما دلایلی در دست است که نشان می‌دهد محیط زیست سالم پخش به هیچ وجه از فشارهای سیاسی و اقتصادی (برای تحولات بنیادی) مصون نیست. اخیراً پیشنهادی شد مبنی بر آنکه یک کانال پنجم تلویزیون کار خود را آغاز کند. این پیشنهاد- نظیر پیشنهادهای قبلی- چنان قوی است که ممکن است اصول و ضوابط پخش را اساساً دگرگون کند.



سایر مسایل مربوط بود به مسایل صنعتی و تکنولوژیکی رسانه‌های نوین. به طور خلاصه، با وجود آنکه اصطلاح «رسانه‌های نوین» معمولاً به پخش تلویزیون کابلی و ماهواره‌ای اطلاق می‌شود، اما این ابزارهای نوین توزیع علایم ویدیویی، تنها نمایانترین جنبه‌های یک دگرگونی اساسی در وسایل ارتباطات و سیستمهای ارتباطات از راه دور به شمار می‌روند. در واقع یک سری کامل از تکنولوژیهای مختلف با یکدیگر تلافی داشتند. کامپیوترها و سیستمهای مخابرات از راه دور، تلفن‌ها و ماهواره‌ها، تلویزیون و ویدیو تکس، دیگر پدیده‌هایی مجزا و متمایز به شمار نمی‌رفتند، بلکه به نحوی از انحا با یکدیگر پیوند و ارتباط داشتند و همگی در طبقه‌بندی تکنولوژی اطلاعاتی جای می‌گرفتند. بدین ترتیب یک مکالمه تلفنی، یک برنامه تلویزیونی، یک واحد نمایش ویدیویی مربوط به یک دالگ بورس یا یک تصویر تله تکست همگی از کاربردهای مختلف اطلاعات در یک سیستم ارتباطات عام به حساب می‌آمدند.

از نظر یک یک دولتها، مسایل مربوط به تکنولوژی اطلاعاتی فراوان بود. بریتانیا نیز مانند فرانسه و آلمان دارای تعداد بسیار معدودی از سیستمهای منسوخ و قدیمی کابلی بود و دست کم از لحاظ تئوری این امر می‌توانست سیستم مخابرات از راه دور را در اطراف یک شبکه پیچیده کابلی فیبر نوری از نو طراحی کند، شبکه‌ای که طیف وسیعی از سرویسهای اطلاعاتی را در خود جای می‌دهد.

● معرفی رسانه‌های نوین

رسانه‌های نوین به تعدادی از سیستمهای متفاوت گفته می‌شود که به وسیله آنها علایم سمعی و بصری در میان یک یک خانه‌ها توزیع می‌گردد. یک سازمان پخش تلویزیونی زمینی مثلاً بنگاه بی‌بی‌سی علایم خود را در هوا پخش می‌کند. این علایم را می‌توان به وسیله آنتنهای معمولی تلویزیونی دریافت کرد. در مقایسه، تلویزیون کابلی به یک کابل ارتباطی فیزیکی متکی است که فیبر نوری نامیده می‌شود و کانال توزیع به شمار می‌رود. در عمل، مرکز کنترل سیستم کابلی می‌تواند هم علایم زمینی و هم علایم ماهواره‌ای را جمع کند و آنها را مجدداً در طول شبکه کابلی توزیع نماید و به خانواده‌ها برساند. گنجایش این شبکه به نوع کابل مورد استفاده و نوع کلیدهای مورد استفاده و نرم افزار مرکز کنترل بستگی دارد.

سیستم پخش ماهواره‌ای نیز شیوه دیگری برای پخش یا توزیع علایم سمعی و بصری هستند. ماهواره معمولاً ۳۶ هزار کیلومتر بالاتر از خط استوا قرار داده می‌شوند و در این مدار به نظر می‌رسد که ماهواره همیشه در نقطه‌ای واحد بر روی خط استوا قرار دارد. وضعیت ثابت ماهواره نسبت به کره زمین، باعث اهمیت یافتن محور ماهواره می‌شود، زیرا آنتن ایستگاه زمینی مجبور نیست برای روبرو قرار گرفتن با ماهواره حرکت کند. آنگاه علایم سمعی و بصری به ماهواره فرستاده می‌شوند. در آنجا این علایم تقویت و سپس به ایستگاههای دریافت کننده زمینی فرستاده می‌شوند. قدرت علامت فرستاده شده، حجم و اندازه ایستگاه دریافت کننده زمینی را مشخص می‌کند. یک ماهواره دارای قدرت کم، نیازمند یک آنتن بشقابی بزرگ به اندازه ۱/۵ متر یا بیشتر است، حال آنکه یک ماهواره دارای قدرت زیاد، محتاج به یک آنتن بشقابی خیلی کوچکتر است. ماهواره‌هایی که در حال حاضر از آنها در سراسر اروپا بهره‌برداری می‌شود، معمولاً قدرت کمی دارند و بنابراین محتاج آنتنهای بشقابی بزرگ هستند، هر چند بهره‌گیری از ماهواره‌های نیرومندتر دی. بی. اس که در حال حاضر استفاده از آنها پیشنهاد شده، با آنتنهای کوچکتر نیز امکان پذیر است. این نوع سیستمهای ماهواره‌ای اخیر، معمولاً برای پخش مستقیم در نظر گرفته شده‌اند، زیرا تنظیم آنها به گونه‌ای است که امواجشان مستقیماً در خانه‌ها دریافت خواهد شد. در مقایسه، ماهواره‌های دارای قدرت کم معمولاً برای سیستمهای گیرنده کابلی و نیز برای توزیع کابلی تنظیم شده‌اند.

با وجود آنکه این سیستمها شیوه‌های متفاوتی را برای رساندن علایم سمعی و بصری به بینندگان و شنوندگان ارائه می‌دهند، اما ترکیب آنها اهمیت فراوانی دارد. پیوند سیستمهای مجزای کابلی تلویزیونی و یک سرویس پخش ماهواره‌ای نظیر کانال اسکای به طور همزمان یک شبکه بین‌المللی جدید ایجاد می‌کند. فی‌المثل تا سال ۱۹۸۸، کانال اسکای در سراسر اروپا در دسترس ۱۱ میلیون خانواده قرار گرفته بود.

● تلویزیون کابلی

ریشه علاقه‌ای که اکنون به تلویزیون کابلی وجود دارد، به گزارش هیئت مشاوران تکنولوژی اطلاعاتی در سال ۱۹۸۲- با عنوان سیستمهای کابلی- باز می‌گردد. مارگارت تاچر این هیئت را در سال ۱۹۸۱ تشکیل داد تا به بررسی مسایل مربوط به تکنولوژی اطلاعاتی بپردازد. نخستین گزارش این هیئت، شامل یک رشته توصیه‌هایی بود که بعداً سیاست دولت بریتانیا را در قبال توسعه سیستمهای کابلی در آن کشور تعیین کرد.

از نظر این هیئت، سیستمهای کابلی می‌توانستند در آینده به زیر ساخت ارتباطات از راه دور مبدل شوند؛ نقش اصلی سیستمهای کابلی، ارائه و رساندن بسیاری از سرویسهای اطلاع‌رسانی و مالی و... به خانه‌ها و پیوند دادن تجارت‌خانه‌ها از طریق زنجیره‌های داده‌ها خواهد بود. منظور از توصیه‌های عمده این گزارش، رسیدن سریع به این اهداف بود. دو پیشنهاد کلیدی ماهیت و مسیر این توسعه را مشخص کرد.

نخست قرار بر این شد که سیستمهای کابلی در داخل بخش خصوصی ساخته شوند. ثانیاً این هیئت پیشنهاد کرد که فقط به آن دسته از مؤسسات گرداننده سیستمهای کابلی مجوز داده شود که بتوانند سیستمهای پیشرفته‌ای از نظر تکنولوژی برای تغییر مسیر دستگاهها به وجود آورند. اینگونه سیستمها را می‌شد هم برای ارتباطات از راه دور و هم برای پخش تلویزیونی به کار برد. آنگاه این سیستمها می‌توانستند از تکنولوژی ظریف پیشرفته، بیشترین استفاده را بکنند و در وقت مقتضی به بخشی از زیر ساخت ارتباطات از راه دور بریتانیا مبدل شوند. و بدین طریق هم لوازم ویدیویی به وجود آورند و هم لوازم داده‌های کامپیوتری.

پس از گذشت دو سال از زمان انتشار این گزارش که طی آن یک رشته تحقیقات در این زمینه انجام شد، دولت اعطای مجوز تولید را آغاز کرد؛ یازده جواز برای تولید تلویزیون کابلی در ماه دسامبر ۱۹۸۳ صادر شد و سرانجام در سال ۱۹۸۵، مرکز صدور مجوز برای تلویزیونهای کابلی تأسیس گردید. این مرکز به محض تأسیس شدن، صدور پروانه‌ها را در فاصله‌های نسبتاً منظم آغاز کرد. تا پایان سال ۱۹۸۷، جواز ایجاد ۲۲ سیستم کابلی صادر شده بود، هر چند که فقط نیمی از این تعداد خدمات خود را آغاز کرده بودند. این سیستمها که مناطقی نظیر وست‌مینستر، کاونتری، گلاسکو، آبردین، گیلدفورد و اسویندون را پوشش خواهند داد، پس از تکمیل عملیات تولید و نصب برای ۲/۵ میلیون خانواده برنامه پخش خواهند کرد. در زمان نگارش این سطرها (یعنی پاییز ۱۹۸۷)، این سیستمها که اکنون کار خود را آغاز کرده‌اند هنوز در مراحل اولیه توسعه خود به سر می‌برند و فقط ۲۱۰ هزار مشترک دارند. از این نظر، پیشرفت سیستم کابلی به کندی صورت گرفته است. یکی از دلایل عمده کند بودن پیشرفت در این زمینه، هزینه‌های کلان احداث سیستمهای کابلی پوشش وسیع بوده است. احداث سیستمی که منطقی‌ترین شامل صد هزار خانه را پوشش دهد، از ۳۰ تا ۵۰ میلیون پوند هزینه در بر دارد و نیمی از این هزینه صرف کارهای مهندسی نظیر حفاری و کارهای مشابه می‌شود. حتی در دوران شکوفایی اقتصادی نیز تأمین چنین هزینه‌هایی دشوار است. با این حال، تردید درباره پتانسیل سود واقعی سیستمهای کابلی، پیشرفت این سیستمها را به مراتب کندتر کرده است. بسیاری از مؤسسات مالی هنوز سرمایه‌گذاری در این زمینه را بسیار مخاطره‌آمیز تلقی می‌کنند، مگر آنکه شواهد و مدارک واقعی به دست آید که نشان‌دهنده گسترش دامنه نفوذ این سیستمها باشد.

علاوه بر صدور جواز برای این سیستمهای نوین کابلی، دولت همچنین برای فرستنده‌های کابلی کابلی جواز صادر کرده است و این مراکز فرستنده روی هم رفته گروه کم اهمیتی را تشکیل نمی‌دهند، زیرا توانستند به بیش از یک میلیون خانه پوشش دهند. ظرفیت و قابلیت کانالهای این مراکز محدود است و جوازهایی که برای آنها صادر شده، به این مراکز فقط اجازه بهره‌برداری از برخی از کانالهای جدید را داده است که بتوانند سیستمهای خود را بهبود بخشند. مشترکان این سیستمهای کابلی، هم هزینه نصب سیستمها را

می‌پردازند و هم هزینه ماهانه خود را، و این هزینه‌ها به تناسب سرویسهای پخش متغیر است. براساس نحوه عملکرد این سیستمهای کابلی نوین که دارای جنبه آزاد متشانهاند و به بازار نظر دارند، بیننده به ازای مقدار پولی که می‌پردازد، برنامه دریافت می‌کند. و بینندگان ظاهراً تمایل دارند که ماهانه حدود ۲۰ پوند بابت نیازهای خود به برنامه‌های سرگرم کننده، بپردازند. سیستمهای کابلی از آنجا که هم سیستمهای ارتباطات از راه دور به شمار می‌روند و هم موجودیت فرهنگی دارند، نیازمند دو جواز هستند.

رقابت در چنین محیط تلویزیونی، سازمانهای پخش را وادار می‌کند که به دنبال تعداد بیشتری بیننده باشند. بی.بی.سی و آی.تی.وی که بسیاری از بینندگان خود را از دست داده‌اند، احتمالاً ناگزیر خواهند شد که دست به رقابت شدیدتری بزنند. تأثیر رسانه‌های نوین بر ساختار موجود پخش تلویزیونی، این فرضیه را به وجود می‌آورد که سیستمهای کابلی سیستمهای موفق هستند و بینندگان تلویزیون پخش کنندگان زمینی را به خود جذب می‌کنند. شواهدی که این فرضیه را تأیید می‌کنند، متفاوتند. در آمریکا با گسترش سیستمهای کابلی (حدود نیمی از خانواده‌های استفاده کننده از تلویزیون، مشترک سیستمهای کابلی هستند)، تعداد بینندگان شبکه‌های تلویزیونی کم شده است. اهمیت سیستمهای کابلی از خطری که سیستمهای سنتی را مستقیماً تهدید می‌کند، فراتر می‌رود. سیستمهای کابلی تصور بسیار متفاوتی در باره وظایف رسانه‌های پخش کننده ارائه می‌دهند. در اینجا، بیننده مانند خریدار مطبوعات می‌تواند آنچه را که دوست دارد، بخرد. به نظر بعضیها این امر آزادی انتخاب به شمار می‌رود و به نظر عده‌ای دیگر این سیستم حق انتخاب را تا اندازه‌ای محدود می‌کند. زیرا رقابت بین این سیستمها سرانجام به یکسان بودن برنامه‌ها منجر خواهد شد نه تنوع آنها. در این مورد نیز شواهدی هست که این نکته را کم و بیش تأیید می‌کند. در آمریکا تعداد کانالهای موجود بسیار زیاد شده، اما طیف برنامه‌های مختلفی که ارائه می‌دهند به تناسب گسترش کانالها افزایش نیافته است. برخی از کانالها، همان برنامه‌های قبلی را ارائه می‌دهند و برخی دیگر وارد زمینه‌های تخصصی می‌شوند تا خود را با بازارهای اختصاصی وفق دهند. علاوه بر این، سیستم کابلی قدرت شرکت‌های تبلیغاتی را تماماً تضعیف نکرده است، چرا که تنها کانالهای اشتراکند که آگهی پخش نمی‌کنند. گسترش سیستم کابلی نیز نتوانسته است کانالهای فرهنگی یا جوامع اقلیت را حفظ کند.

سیستمهای کابلی یک رشته مسایل کاملاً تازه را در بحث و گفت‌وگو نشود راجع به آینده رسانه‌های بریتانیایی پیش کشیده‌اند، اما خود آنها متکی بر گسترش کانالهای ماهواره‌ای هستند. اکثر سرویسهای برنامه‌های کابلی موجود در بریتانیا، در سراسر اروپا نیز در دسترس قرار دارند. در نتیجه، رسانه‌های نوین نه تنها در درون یک کشور بلکه در سراسر یک قاره نیز تأثیر می‌گذارند. همین مسایل است که پس از این مورد بحث قرار می‌گیرد.

● پخش از طریق ماهواره

سیستمهای کابلی موجود اروپایی- مانند سیستمهای مشابه خود در بریتانیا-، به سرویسهای متعدد برنامه‌های تلویزیونی که ماهواره‌ها در سراسر اروپا پخش می‌کنند، بستگی دارند. نخستین سرویس از این دست، کانال اسکای متعلق به مرداک بود که از یک ماهواره آزمایشی محوری استفاده کرد تا سیستمهای کابلی خود را در سراسر منطقه گسترش دهد. این ماهواره نظیر بسیاری از ماهواره‌های مورد استفاده فعلی، اساساً یک ماهواره ارتباطات از راه دور بود. تعدادی از گنجایش این ماهواره به پخش کنندگان برنامه‌های ماهواره‌ای کرایه داده شد. اما اخیراً با علاقه روزافزونی که به رسانه‌های نوین پدید آمده، ماهواره‌های ارتباطات از راه دور به ابزار اصلی پخش کنندگان ماهواره‌ای برای پوشش خانواده‌های اروپایی مبدل شده‌اند.

این ماهواره‌های کم قدرت علامی می‌فرستند که برای دریافتشان، آنتنهای بشقابی بزرگ مرتبط با کابل، کفایت می‌کند. در آن صورت، از طریق سیستمهای کابلی است که پخش کنندگان ماهواره‌ای می‌توانند پوشش خود را گسترش دهند. از آنجایی که بخشهایی از اروپا به ویژه کشورهای واقع در مناطق غیر مرتفع و اسکاندیناوی به طور انبوهی به سیستمهای کابلی مجهزند، برای پخش کنندگان

● رسانه‌های نوین به تعدادی از سیستمهای متفاوت گفته می‌شود که به وسیله آنها علایم سمعی و بصری در میان یک یک خانه‌ها توزیع می‌گردد. این علایم را می‌توان به وسیله آنتنهای معمولی تلویزیونی دریافت کرد.

● آیا در عصر پخش مستقیم ماهواره‌ای به درون خانه،

اصلاً این امکان برای کشوری وجود دارد که محتوای برنامه کانالها را که از آن سوی مرزهای ملی به داخل کشور فرستاده می‌شوند، به کنترل درآورد، یا نه؟

● بی.بی.سی و آی تی وی که بسیاری از بینندگان خود را از دست داده‌اند، احتمالاً ناگزیر خواهند شد که دست به رقابت شدیدتری بزنند.

● یکی از دلایل عمده کند بودن پیشرفت سیستمهای تلویزیون کابلی، هزینه‌های کلان احداث و تردید در توان سوددهی واقعی آنها بوده است.



شماره ۵۸
ژوئیه ۱۳۸۵
شماره ۵۸
ژوئیه ۱۳۸۵

ماهوارهای باشد که آمادماند از انقلابی بهره‌برداری کنند که هنوز در سه بازار عمده اروپا یعنی بریتانیا و فرانسه و آلمان به وقوع نپیوسته است. در واقع با اینکه سیستمهای کابلی هنوز در بریتانیا تثبیت نشده‌اند، می‌توان نشانه‌هایی از علاقه زیاد بریتانیاییها به کانالهای ماهوارهای پیدا کرد. یک دلیل احتمالی این امر، موفقیت رسانه‌های انگلیسی زبان در سراسر اروپاست، رسانه‌هایی که نه تنها در تلویزیون بلکه در موسیقی و فیلم نیز حضور دارند.

خطر دیگری که از آسمانها پدید می‌آید، ماهواره پخش مستقیم و سیستم شبه دی.بی.اس است. این سیستم را معمولاً طرح گسترش یافته سیستم پخش زمینی موجود می‌پندارند. سیستمهای ماهوارهای دی.بی.اس سیستمهایی هستند که از نظر بین‌المللی با وجود آنها موافقت شده است. این سیستمها از نظر تئوری برای حاکمیت فرهنگی ملت‌ها احترام قایلند. بدین ترتیب، مسئله زیرپا نهادن مرزهای ملی بروز نمی‌کند. علاوه بر این، سیستمهای دی.بی.اس تابع مقررات ملت‌ها هستند.

برای نخستین بار در سالهای ۱۹۸۱ و ۱۹۸۲ پیشنهاد استفاده از یک سیستم دی.بی.اس برای بریتانیا، شیوه‌ای برای به کار انداختن کانالهای بیشتری در سیستم پخش بریتانیا تلقی شد. این سیستم،

پوشش تعداد بیشتری از بینندگان امکان‌پذیر است. با این همه، انبوهی بینندگان نیز ضامن سوددهی نیست. یازده میلیون خانواده زیرپوشش کانال اسکای هنوز برای بازگرداندن سود کافی نیستند. بسیاری از کشورها از مزاحمتی که کانال اسکای در سیستمهای پخش بسیار منظم آنها به وجود آورده است، استقبال نکرده‌اند. کشورهایی که پخش آگهی را در سیستمهای پخش زمینی خود محدود کرده‌اند و یا اصلاً به آن اجازه ندادند، به محتوای آگهیها معترض بوده‌اند و عده‌ای دیگر از کشورها، به حضور لجام گسیخته شرکت‌های پخش کننده تجاری. با این همه، کاملاً روشن بود که این اعتراضها و اشکال تراشیدنی نمی‌تواند تا دوران نامعلومی جلوی پخش آنها را بگیرد و آشکار بود که سرانجام همه این سرویسها برای دریافت در بیشتر کشورهای اروپایی در دسترس قرار خواهند گرفت. نه تنها جلوگیری از پخش این سرویسها غیرممکن بود، بلکه مقام و موقعیت بین‌المللی که داشتند، آنها را در خارج از مکانیسمهای مقررات ملی تک‌تک کشورها قرار می‌داد. در حالی که سیستمهای کابلی را می‌شد به وسیله مراکز تلویزیون کابلی در سطح یک کشور تابع مقررات کرد، سرویسهای پخش ماهوارهای را نمی‌شد تابع چنین چارچوبی کرد، زیرا آنها همیشه در کشور دریافت کننده مستقر نبودند.

شاید غیرمنتظره‌ترین جنبه رسانه‌های نوین، وجود این همه کانال

وضعیت سیستمهای موجود را به طور ناگهانی مختل نمی کرد. یک ماهواره پر قدرت دی. بی. اس که به سوی بریتانیا هدف گیری شده بود، علاوه بر پوشش سراسر کشور، چنان نیرویی داشت که با یک آنتن بشقابی کوچک به قطر ۳۰ سانتی متر نیز می شد علایم آن را دریافت کرد.

سیستم شبه دی. بی. اس، نوع پر قدرتری از سرویسهای پخش موجود ماهواره ای است که در سراسر اروپا در دسترس قرار دارند. با این همه سیستم شبه دی. بی. اس مانند ای. بی. اس علایمی آنچنان نیرومند می فرستد که دارندگان آنتنهای بشقابی کوچک به قطر ۸۵ سانتی متر می توانند آنها را دریافت کنند. رقابت میان این دونوع سرویس ماهواره ای احتمالاً شدید خواهد بود و هر یک می کوشد که استفاده کننده را به برتری خود متقاعد کند.

● اهمیت سیاسی رسانه های نوین

تغییر در ساختار پخش تلویزیونی، ناگزیر بر مؤسسات ذی نفع پخش تأثیر خواهد گذاشت، از این رو تحولات ناشی از رسانه های نوین به ناچار هم گسترده خواهد بود و هم عمیقاً احساس خواهد شد. این ایده که بینندگان باید بتوانند بر نحوه انتخاب خود در برنامهها کنترل بیشتری داشته باشند، ایده تازمائی نیست، لیکن با پیدایش دستگاههای نوار ویدیویی و نوبدپخش بودن رسانه های نوین، رواج یافته است. با وجود توجهی که غالباً به رسانه های نوین می شود، در واقع دستگاههای ویدیویی است که بر نحوه پخش تأثیر عظیمی بر جا نهاداند. در واقع دستگاههای ویدیویی کانال پنجمی برای تلویزیون ایجاد کرده اند. بیش از ۵۰ درصد خانواده ها صاحب چنین دستگاهی هستند.

خطری در شرف وقوع است. در حالی که تلویزیون ماهواره ای اکنون به اشتراک بینندگان تلویزیون کابلی اتکا دارد و بنابراین مرکز صدور مجوز برای تلویزیونهای کابلی قواعد آن را تنظیم می کند، دریافت مستقیم امواج تلویزیونی در خانه ها از طریق آنتنهای کوچک بشقابی، چارچوبهای قانونی استفاده از سیستم کابلی را در هم خواهد شکست. و بدین ترتیب کانالهایی ایجاد خواهد کرد که هیچ مرجع تنظیم کننده مقررات در بریتانیا نخواهد توانست آنها را کنترل کند. در این صورت، این مسئله مطرح می شود که آیا در عصر پخش مستقیم ماهواره ای به درون خانه ها، اصلاً این امکان برای کشوری وجود دارد که محتوای برنامه کانالها را که از آن سوی مرزهای ملی به داخل کشور فرستاده می شوند، به کنترل در آورد یا نه؟ و هنگام پخش برنامه هایی که در یک کشور از لحاظ سیاسی حساس یا مضرت تشخیص داده شوند، چه اقداماتی می توان کرد؟

برنامه های خبری، یکی از مسایل حساس مورد بحث است. در گذشته برنامه های خبری تلویزیونهای خارجی در باره رویدادهای بریتانیا، دولت بریتانیا را چندان دچار مشکل نمی کرد، زیرا عموم مردم بریتانیا این برنامه ها را به طور مستقیم دریافت نمی کردند. اما با پیدایش پخش ماهواره ای دیگر وضع چنین نخواهد بود. هم اکنون شبکه خبری کابلی سی. ان. ان که یک کانال خبری آمریکایی است و همچنین «ورلدنت» که کانال آژانس خبر رسانی آمریکاست، در بریتانیا در دسترسند و شبکه های دیگری نیز در آینده نزدیک به آنها خواهند پیوست.

پوشش خبری خارجی که به طور مستقیم به بریتانیا فرستاده می شود، ممکن است مشکلات خاصی به وجود بیاورد. یک خبر حساس که در آمریکا اهمیت ویژه ای دارد، ممکن است برای دولت بریتانیا موجب مسئله حادی شود. زیرا شبکه فرستنده این خبر، اساساً یک شبکه پخش کننده آمریکایی است، و فارغ از محدودیت رسانه های داخلی بریتانیا. در چنین شرایطی، دولت بریتانیا محتوای خبری این رسانه را چگونه کنترل خواهد کرد؟ در عمل، دولت بریتانیا به زودی کشف خواهد کرد که آزادی انتخاب محدودی دارد. به عنوان مثال، می تواند بکوشد که تدوین کننده برنامه آن شبکه را زیر نفوذ قرار دهد و یا در مورد محتوای حساس آن برنامه، به نوعی توافق دست یابد. راه دیگر، فشار بر مَثلا شبکه تله کم^۲ بریتانیاست که نقش واسطه را دارد.

● آیا ما به یک سیاست رسانه ای نیاز مندیم؟

به طور کلی نگرانی در مورد آینده پخش تلویزیونی بریتانیا و تأثیر احتمالی رسانه های نوین، غالباً در قالب تمایل به یک سیاست رسانه ای منسجم و سبتنی بر قوه تخیل جلوه گر می شود. چنین استدلال می شود که به مدد عقل و منطق و نظم و انسجام می توان برای یک آینده بهتر در زمینه پخش برنامه ریزی کرد. آنچه اهمیت اساسی دارد، این است که اصطلاح رسانه ها یک اصطلاح تقریباً نامشخص است. این اصطلاح به طیف نامشخصی از تجهیزات، سیستمهای توزیع و سازمانها اشاره دارد. در این گفتار، این اصطلاح به تلویزیون و مطبوعات و رسانه های نوین اطلاق می شود. اما با دستگاههای ویدیو، نوارهای صوتی، فیلم و بسیاری از لوازم دیگر ارتباطی ندارد. استدلالهایی به طرفداری از یک استراتژی واحد و منسجم در قبال رسانه ها ارائه می شود، این استراتژی برای مواجهه با توسعه رسانه های نوین و روابط آنها با رسانه های کهن مرتبط با تلویزیون زمینی است و معمولاً مطبوعات نوارهای صوتی و فیلم و رادیو و کتاب را در بر نمی گیرد. آیا کنار گذاشتن این رسانه امری منطقی است؟

ویژگیهای سیاستهای موجود رسانه ای کدامند؟ سه ویژگی به روشنی به چشم می خورد: نخست آنکه معمولاً بر جنبه های ساختاری، سازمانی، مالی و تکنولوژیکی رسانه ها بیش از محتوا یا بینندگان آنها تأکید شده است. ثانیاً وضع قوانین در حداقل ممکن، و تنظیم مقررات به طور داوطلبانه از سوی خود گرداننده ترجیح داده شده است. ویژگی مهم دیگر سیاستهای موجود آن است که برخی از رسانه ها به ویژه رسانه های همگانی ملی تلویزیونی و رادیویی و مطبوعاتی در سطح وزارتی و دولتی جذب روند سیاست گذاری می شوند. با این همه، ویژگیهای گفته شده، این عقیده را تقویت می کنند که دولت بریتانیا در مواجهه با رسانه های مختلف شایستگی از خود نشان نداده است. آیا هیچ گاه یک سیاست واحد رسانه ای می تواند وجود داشته باشد که مغایر سیاستهای رسانه ای باشد؟

متأسفانه طرح و بحث این پرسشها در یک خلاء سیاسی ایدئولوژیک به شیوای کاملاً اداری و منطقی ممکن نیست. در واقع به این سوالات نمی توان پاسخ داد، مگر آنکه از اهداف سیاست واحد رسانه ای یا سیاستهای چندگانه رسانه ای تصور روشنی داشته باشیم. بعد سیاسی تنها یکی از جنبه های سیاست گذاری در باره رسانه است و جنبه های دیگری نیز وجود دارد که نشان می دهد این مقوله از مشکلات فراوانی آکنده است. سیستمهای پخش کابلی و ماهواره ای مکمل یکدیگرند، و سیستمهای کابلی و دی. بی. اس رقیب یکدیگر. کلی تر آنکه پخش کابلی و ماهواره ای در رقابتی علیه تلویزیون، دست به دست هم داده اند.

مؤخره: پخش تلویزیونی در دهه ۱۹۹۰

در گزارش دولت بریتانیا به تاریخ هفتم نوامبر ۱۹۸۸ چنین آمده است:

«دولت، بیننده و شنونده را در مرکز سیاست پخش قرار می دهد. به دلیل تحولات تکنولوژیک و بین المللی و... دگرگونی امری ناگزیر و در عین حال مطلوب به شمار می رود. تنها با این دگرگونی، فرد خواهد توانست آزادی انتخاب بسیار وسیعتری داشته باشد و این چیزی است که به زودی امکان پذیر خواهد بود.»

بی. بی. سی همچنان سنگ بنای پخش بریتانیا باقی خواهد ماند. پیشنهادهایی که در گزارش دولت آمده، به شرح زیر است:

- تشویق هرچه بیشتر تهیه و تولید مستقل
- مقررات زدایی و توسعه رادیوی مستقل.
- تبدیل شورای استانداردهای پخش به یک مرجع قانون گذاری.
- برداشتن گامهایی در جهت تضمین این نکته که محتوای برنامه های کل سرویسهای ماهواره ای، زیر نظارت مقررات بریتانیا یا سازمانهای اروپایی قرار گیرد.

به طور کلی اگر استراتژی گسترده دولت بدون تغییر باقی بماند، پخش رادیو تلویزیونی بریتانیا در پنج سال آینده دچار دگرگونی چشمگیری خواهد شد.

^۱ Negrin, Ralph: Politics and The Mass Media in Britain, London, Routledge, 1989, Chap. 384